

Statek

Stateku se je zdelo, da je med njim in drugimi razlika, ki jo premošča le zaznavanje, način, kako dojemaš reči okrog sebe. Počutil se je kot mehkužec, zaprt v trdo lupino. Tako mu je govorila izkušnja, čeravno mogoče varljiva, zakaj kot prihaja svet v nas vedno od zunaj, tako tudi misel teče vedno v eni smeri, namreč od Stateka k rečem, na tej poti pa se ni mogel ozirati, da bi videl, ali je v tistem neznanem začetku res kakšna gonilna sila, izvir duha, z eno besedo, Statek. V ženinem neomajnem miru, s katerim se je med domačimi opravili povezovala z njim, je izmenoma videval odločnost ali omejenost duha, odsvit otroške vere in zvestobo srca, konec koncev pa vselej znamenje, da je obsojen na smrt ali vsaj umrljiv, medtem ko mu žena pogrinja mizo. Svet zunaj se je začel izgublјati. Statek ni videl nobenega jamstva, da se bodo reči še kdaj vrnile v nekdanji mir. K vragu tak mir, ki drugemu ropa njegovega. Ubijati? Kot da razbiješ ogledalo, da se razblini eden izmed posnetkov tega sveta, skrit za izpranimi ženinimi očmi. Če sonce posuši lužo, se ne vidi več. Misel je naenkrat prišla iz svojega pravira. Svetu lahko vrne drobec popolnosti, izgubljene v neštetihih glediščih, prepričanjih, pogledih ljudi, ki so uprizarjali neznansko zgodovino, ne da bi kdaj pokazali svojega duha in prišli k Stateku znotraj in ne zunaj. Na ženo je zrl kot iz spalne vreče ali iz stenske omare, skrit sredi sivih celic. Preveč ga je imela rada in preblizu sta si bila, da bi tudi njo imel za del kuliserije, neobvezno lutko, za dve življenji pa ni bilo prostora v enem telesu (čeprav se je v trenutkih spolne združitve včasih zdelo tako), najbrž tudi na celem svetu ne. Ni mogel ravnati proti svojemu prepričanju: bil je tu, sam proti vsem, njegov duh proti strašilom in demonom dvomljive materije, življenje je bilo njegovo, boj za preživetek. Če je treba ubiti, se je treba s tem čimprej sprijazniti. Statek je misel zaklenil vase.

Dnevi so hitro minevali. Zunaj sta se lovila sonce in luna, zvezde so se migljaje oddaljevale od središča eksplozije, galaksija se je počasi prevračala. Relativnost časa: bilo mu je jasno, zakaj so največji možje živeli in umirali samski (verjel je v skrite namige, kdove kako razpostavljene okrog njega, da mu kažejo pot), treba se je iznebiti tistih, ki te vsako jutro zbuјajo, ti likajo srajce, te spravljajo do vrhuncev slasti, skratka prisklednikov, ki žive na račun tvojega časa, ga umerjajo, da postaja enolična navada, skupna tebi in njim, vsak dan bolj znana in nezaznavna, samogibna, zapravljiva. Ure je treba zavreči, saj je čas lastnost duha. Vseeno je še naprej hodil v službo, pazeč, da tovarišem ne bi javno kazal prezira.

Dnevi so bili vse krajši. Bili so lepi septembrski dnevi, polni mehke srebrne luči in suhega listja, mimo so hodile lepe ženske, in ko se je večerilo, se je od ribnika slišalo klicanje in smeh večernih sprehajalcev. Mesto se je širilo, prezidavalo, nabiralo moči pred zimo. Z otrokom in ženo je veliko hodil ven, bilo je toplo, daleč pred vsemi se je prižigala večernica, pritrkovali

so zvonovi. Dojenček se je manj jokal, hotel je sedeti in gledati okrog. Stateku se je zdelo, da v sinu vidi tudi sebe. Govoril je, kolikor je bilo potrebno, smešno ga je vzburljalo misel na lažnivost, prenarivanje. Imel je občutek, da je vse samo videz, da se bo zdaj zdaj zbudil nekje drugje, pa ne kot človek, da je preteklost nanj cepljena, umetna.

Zbujal se je sunkoma, soba je bila tiha, neznana, in privajal se ji je nerad, mogoče zaradi sanj, polnih otožnega, modrega hrepenjenja, senčnih logov in sončnih podstrešij, šmarnic in obhajil, zlatih uric in ribic (ali pa se je ženino življenje razraslo že do te mere, ko ponoči premeščaš pohištvo), bila je mesečina, vedno je padala na spečo žensko, ki je nekaj sanjala in nenehno bruhala nove misli, nove podobe. Bila je videti tako živa, da si je moral namesto nje predstavljati kaj drugega, miselni stroj, prekrit z lasuljo, elektronke, oddajnik, splete žic, vse to bi lahko končal z enim udarcem. Sklanjal se je nadnje in tuhtal, kako naj to misel izrazi, dokler ga ni kak njen gib ali vzdih navdal s strahom pred neznansko močjo, ki jo odsvita drugo življenje. Kdo je bila ženska, nad katero se je nepremično sklanjal? Zjutraj se je vse zjasnilo: stolpnice, park, drevesa, zgodnje sonce, vse je bilo ukrojeno po njegovi podobi in na poti v službo je zmajeval z glavo, strmeč, kako da je vedno v središču (čeprav je bilo po drugi strani to edino mogoče). Vseeno se je včasih potipal po koži, gladki in napeti, po laseh, gledal se je v ogledalih, šipah, odbijačih.

V knjigarno so prihajali vedno isti obrazi, včasih ga je vseeno presunil kak gib, podoben njegovemu, poteza na obrazu, enaka barva oči. Govoril je malo, rajši se je umaknil za police in bral Cankarja, v duhu je svojo usodo enačil s Cankarjevo. Živ sem, živ, tako je govoril Cankar. Ko je prihajal domov, so ga na mizi čakale slastne, zapeljive jedi, iz katerih se je kadilo. Gledal je ženo, ki je še kaj šarila okrog štedilnika, ne da bi mogel odtrgati oči od njenih spretnih, dejavnih prstov. Za oba res ni bilo prostora na tem svetu.

Novembra je zapadel sneg. Ženske so nosile kunčje ovratnike, v službi je videval nove obraze, zagorele od poletja, tudi oni so hoteli drugam, nezadovoljni s tako imenovano resničnostjo, rajši so imeli črke, ki so se jim v mislih spreminjale v podobe. Za umor so napočili slabi časi, to mu je bilo vse bolj jasno, ko je listal po neštetihi kriminalnih romanih. Vse je bilo obrabljeno, ponošeno, preigrano sto in stokrat, vedno več je bilo ljudi, vedno manj prostora za umor. Iz povesti, ki jih je z odporom prebiral, ni mogel dobiti nobenega nauka, zakaj hudodelci so vedno delali napake, skušali so se znebiti trupla, pozabljajoč, da ne ubijajo telesa, ampak njegovo vsebino. Spregledovali so najpomembnejše, odtiske žrtvinega duha, njenega značaja, nagnjenj, pogledov, razvad in navad. Žrtve v pozabljivosti niso omenjale, da pride drugo jutro pečar, ubijalci pa so jih tlačili v peči. Če so jih zakopali na vrtu, je gredice takoj prekopal arheolog ali otrok, iščoč zaklade. Trupla so odkrivali zvesti psi, snovne podobe pokojnikove vesti. Ubijalci so podarjali žrtvam čokoladne bonbone z vbrizganim ciankalijem, sami pa so od njih prostodušno sprejemali strihnin v konjaku. K njim so nenapovedane prihajali

jale žrtvine enojajčne dvojčice, in v grozi so uhajali na policijo ali v blaznost. Bili so sebični, otročji, nepremišljeni, naivni, lakomni, hvalisavi, neumni, pozabljali so vizitke, tobačnice z inicialkami, posvetila, pisma, fotografije, očala, kravate in klobuke, mešali so datume, imeli pokvarjene ure ali barvno slepoto, zamujali so na avtobuse, od umorov pa so vselej hoteli imeti še gmotno korist, tako da so jih začudene prijemali v bermudskih hotelih ali na konjskih dirkah. Stateku se je zdela čudna misel, da bi moral ženino telo, to nedolžno orodje duha, zazidati, zažgati, zakopati, zacementirati, vreči v vodo, razsekati in razposlati neznanokam. Bilo je odurno, kar so junaki povesti delali s telesi, predvsem zato, ker telo ni bilo ničesar krivo. Posebno pa v deželi, kjer je v veljavi materialistični nauk. Treba je skrbno izrabiti šibkost policije, ki prav tako zamenjuje telo in duha.

Kakšen načrt naj bi se Stateku rodil v taki duhovni suši? Omika se je bližala koncu: izumljeni so bili skoraj vsi gospodinjki pripomočki, odigrane skoraj vse partije šaha, morilci so skoraj do konca izrabili svoje možnosti. Statek se je zavedal, da mora pohiteti, če hoče sploh priti na vrsto. Vsak trenutek bi ga lahko kdo prehitel, se spomnil še zadnjega morivskega načina, in začela se bo večnost, večnost ob ženi, ki mu je s svojo ljubeznijo vse bolj jemala samostojnost, ga z vsakim objemom bolj potegnila vase, ga používala kot pajčja samica. Pa vendar, načrt, načrt, do načrta bi bilo treba priti, spomniti bi se moral česa, misel pa se je vzdigovala iz kdove katere razsežnosti, ne da bi ji lahko odmerjal smer. Bile so vse možnosti in s tem si ni mogel pomagati.

Zemlja ju je združevala. Bila sta ločena, dokler ju zemlja ne združi. Bila je ravna, ploska, nikjer ničesar, s čimer bi se kazala kot element. Mastna prst, ruša, šota, kamenje (udarjati s kamnom po lobanji?), rastlinstvo, ki jo prekriva, ravnina in hrib. Zemlja je bila lahko samo gomila, skupen grob, krožeč okrog sonca. Ogenj je bil brez oblike, brez trdnosti, prosojen, pa vendar je razjedal reči, plameni so lizali les, papir, cvrli meso, uničevali obliko. Predstavljal si je njeno telo, kako pada skozi praznoto. Požar v stolpnici, žena pada skozi zrak, dol proti zemlji, edino voda se jim postavlja po robu, gaseč pogoltno zublje. Voda je telesa utapljala, požirala, sama je vdiralala vanje, napolnjevala rožnate mehurčke, trgala pljuča. Poplave, razbiti čolni, orjaški valovi, bibavica, nevihta, okvara na vodovodu. Statek je visel med zemljo in zrakom, med ognjem in vodo, dokler ni žena nekega dne pripeljala zmrzovalne skrinje; istega dne je imel načrt.

Kakšen je bil torej načrt, narejen v pomladnih, talnih dnevih novega leta, ko sta z ženo drgnila umazanijo, ostalo na linoleju od starega štedilnika? Statek pride iz knjigarne, omami ženo, jo sleče, odvleče v kopalno kad in utopi. Iz zmrzovalne skrinje vzame velike sklade ledu, s temi jo obloži. Pospravi nered, pokliče pristojne, natoči vroče vode, da se skrili stopijo, po želji doda še vroče ali mrzle, da ostane v kadi komaj mlačna. Njena telesna toplota kaže tem ljudem, ki tako verujejo v telo, da je umrla pred nekaj urami, vsekakor takrat, ko je bil Statek še v službi. Kot da bi pritrjeval zadnje vijake, se je domišljal nadrobnosti, čepeč na tleh poleg razgretoga že-

ninega telesa. S čim naj jo omami? Pripraviti si bo moral mivko v najlonski nogavici, to menda uporabljajo tudi na zaslišanjih, ker ne pušča sledov. Mivko odplakne na stranišču, najlonko da v pralni stroj. Obe. Razmajati mora vijak, ki drži stojalo za tuš. Naj bo nesreča. V službi bo moral paziti, da bo nenehno v družbi, da ga bodo opazali in ohranili v spominu, vendar pa ne sme pretirati. Nobenega nenaravnega obnašanja, nobene hrupnosti.

Naslednje dneve je bilo edino vprašanje, kaj s časom. Časa, atributa duha, sploh ni bilo več, biološki čas so odredili dan in noč, presnova in bitje srca, tu pa je šlo za čas, razdeljen v dneve, napolnjene z vsebino, ovešene z značilnostmi, z imeni. Lepi dnevi, sončni, dolgi ali kratki dnevi. Delovni in prosti dnevi. Dnevi in noči. Uboj je bil odvisen od njih. Ubijati ni mogel ne v torek ne v petek, takrat je otroka iz jasli peljala žena. Ob sredah je popoldne hodila k frizerki. V soboto in nedeljo ni bilo službe, on pa je moral biti za alibi prav v službi, potreboval je namreč velik časovni razmik, ker ni vedel, koliko se bo ohladilo truplo in za kdaj bodo določili uro smrti. V ponedeljek žena nakupuje, videli jo bodo, imela bo alibi, da je bila živa (treba je spletkariti, se spreti z znanci, nobenih obiskov več). Morila ga je misel, da bo moral otroka nekam zakleniti, da bo njegov sin v sosednjem prostoru, medtem ko bo zamahnil po njegovi materi. Ali dejanje opravičuje dvom? Na voljo je bil le četrtek, umoril jo bo kakega četrta.

Dnevi so se daljšali. Statek se je obnašal divje, napeto. V postelji se je odmikal od ženinega telesa. Šlo je za biti ali ne biti. Čas je nenehno tekkel. Zacvetele so češnje. Tudi otrok je že skoraj shodil. Znanci se niso več oglašali.

Dne 3. aprila je povsem neprizadeto prišel domov. Konec. Otroku je v kuhinji dal bonbon in solnico. Žena je bila v spalnici, slišal je, kako se premika njeno telo. Ali je bil kdo tu? Odgovorila je, da ne. Šel je po hodniku in odprl stensko omaro, zatipal po vrečici z mivko, ni je bilo. Pogledal je skozi okno: temnilo se je, dan je bil zelo kratek, zunaj je zavešeno gmelo, nad cesto so se majale svetilke, v mračni predsobi ga je s stene gledala mračna slika. Žena je obračala liste časopisa, da so prasketali kot električnik. Slišal je, kako otrok v kuhinji nekaj brklja, kot da kaj popravlja. Statek je šel po hodniku v kuhinjo. Zaklical je ženi, ali je kaj videla vrečko z mivko, vzel je otroku nož iz rok. Otrok je negotovo stal v kotu. Na levi je ležala modra dopisnica. Žena je nekaj odgovorila. Bil je poziv na manevre. V ušesih mu je bobnelo. Mahoma je videl, kako z razprtimi rokami pada v jarek, zadet v prsi. Temnilo se je. Ali je bil tu poštar? Seveda, je rekla žena, oddaljena kot vsi. In električno napeljavo so nekaj popravljali, za stanovanje je plačala, začetek meseca je, spet zvišanje najemnine, naj gre Statek na hišni svet. Statek je spravil nož v predal, pomil dva kozarca. Poštar in električar?

Bliskalo se je. Vzdignil je otroka in mu govoril, da grmi. Otrok se je v pričakovanju smejal. Zmrzovalna skrinja ni bila vključena. Električar je iz nje pometal ledene plošče. Videli so jo, govorili so z njo, ona pa naj bi ne bila več živa. Nad vsem dogajanjem bdi višja sila, dobrodušen, ravnodušen

ali brezdušen bog, ki odreja potek reči. Žena je prinesla v kuhinjo vrečko. Ni vedel, kaj naj ji reče.

Na manevrih se mu je zdelo, da se na njem uresničuje vzorec iz podlistkov. Tovornjak se je prevrnil, komaj da je še odskočil. Tretji dan je nekdo streljal s pravimi naboji. Izkopavali so mine. Zdelo se je, da je vojna neogibna.

Vendar se mu ni nič zgodilo. Domov je prišel zagrenjen, odtujen. Govoril je malo ali sploh nič. Dolge dneve je presedel pred oknom in gledal domačo podobo pred sabo. Bral je časnike in tarnal in se razburjal nad novicami in podlistki. Vse se mu je zdelo napačno, nepristno.

V časniku je poleti, na morju, prebral svojo zgodbo. Tu mu je bilo ime Mac Adam, napisal jo je Henry Case. Statek ni še nikdar slišal zanj. Tudi Mac Adama je izdal poštar, ženin ljubimec.

Veliko se je prepiral, posebno z ženo. Pošiljala ga je v zakonsko posve-tovalnico, pa ni hotel iti. Počutil se je utrujen, nenehno zbit. Ko sta šla z ženo v pozni jeseni naslednjega leta po tekočih stopnicah v klet blagovnice, da kupita za otroka kolo, je opazil, kako ji dolgi plašč drsa po gumijastem robu. Samo s čevljem bi stopil nanj, pa bi polo pograbili zobci na dnu stopnišča, zlomilo bi ji tilnik, ostal bi sam. Bil je videti tako majhen pod električnimi lestenci neznanske dvorane, napolnjene s kupci. Zazdelo se mu je, da bi z njenim življenjem ugasnilo tudi njegovo.

Pet dni zatem je vložil pri odvetniku zahtevek po ločitvi. Z ženo ni več govoril. Odselil se je v belo sobico, ki je gledala na žalostno reko. Zvečer je gledal televizijo pri gospodinji.

Zima je bila mimo, prihajala je pomlad. Statek se je spraševal, ali je konec res tako blizu. Dnevi so trepetali v oblačni luči. Včasih je imel občutek, da ga nekdo zasleduje. V knjigarno so prihajali ljudje z nepravimi obrazi.

Ločitveni postopek se je vlekel. Poletje je minilo, kot da ga ni. Statek, zdaj sam in negotov, je ženi napisal pismo, v katerem ji je ponujal spravo, priznavajoč, da brez nje njegovo življenje nima pomena. Pa vendar ni znal odgovoriti na njene poskuse zблиžanja, izmikal se je njenemu pogledu. Velikokrat ga je pekla vest.

Večer pred ločitvijo je šel v kino. Gledal je Grand hotel, zgodbo usod. Že pred koncem je odšel ven, v toplo septembrsko noč, prekrito z oddaljenimi zvezdami. Skušal se je spomniti, odkod je najprej prišla njegova manija, prepričanje, da je sam na svetu. Vse je bilo tako oddaljeno. Koliko let je minilo?

Ko je opazil, da stoji nad žalostno reko, se je že videl, kako pada skozi zrak. Privid je bil tako vabljev, kot da lega na čiste rjuhe, vendar se ga je znebil, še preden je priletel do dna. Zvezde so se utrinjale. Bila je sobota, dan počitka. Mesto je še spalo. Na vzhodu se je vzdigoval dan.

Nazadnje je Statek stopal proti magistratu skozi sončno jutro, prepredeno z rečnimi meglicami, še zmerom ne vedoč, ali je njegovo življenje resničnost ali sen.